

Környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek XIII. országos találkozója, Szombathely

Háromnaposra összejövetelt szervezett a Kerekerdő Alapítvány és a Magyar Természetvédők Szövetsége.

Az Őrségbe kihelyezett természetvédelmi szekció Óriszentpéteren tartotta vitadélutánját.

Az előadók:

Haraszthy László helyettes államtitkár, KvVM Természetvédelmi Hivatal elnöke;

Dr. Pethő József vezérigazgató, Szombathelyi Erdészeti Rt.;

Dr. Markovics Tibor igazgató, Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság;

Kutas Lajos igazgató, Szentgotthárdi Erdészeti Igazgatóság;

Lengyel Attila, Nyugat-mo.-i Egyetem, Nemzeti Erdőprogram;

Varga Béla, a Pro Silva Hungariae elnöke;

Gulyás Levente, WWF Magyarország.

Haraszthy László:

Azon kevesek közé tartozom, akik tizenhárom évvel ezelőtt is ott voltak a Gyöngyössy Péterék szervezte találkozón. Úgy három-négy évvel ezelőtt a hasonló találkozón is volt erdőgazdálkodás és természetvédelem szekció, ahol voltunk vagy húszan, ami az előadások végére harminc főre duzzadt, és nagyon meg voltunk elégedve. Tavaly már a lefoglalhoz képest nagyobb termet kellett kérni, mert az eredeti kicsinek bizonyult. Most pedig már több mint kétszázan vagyunk, ha jól nézem, s ez már önmagában jelez valamit.

Nem klasszikus előadást szeretnék tartani, csak néhány vitát gerjesztő gondolatot felvetni.

Néhány számadattal kezdeném. A kutatók azt mondják, hogy Magyarországon az emberi beavatkozások előtt mintegy 85%-nyi volt az erdőültetés. Aztán elkezdődött a fa-, illetve az erdőfogyasztás, melynek következtében az első világháború végeztével alig több mint 10%-os mélypontra csökkent az ország erdőterülete.

Azóta folyamatosan növekszik, de itt meg kell említenem, hogy a természetvédelem nézőpontjából szemlélve, bizony a növekményt elsősorban az ültetvényeszerű erdőtelepítésekkel érték el. A statisztika szerint ma közel húsz százalék Magyarország erdőművelési ágú területe. Ebből 350 ezer hektár külön jogszabállyal védett, ami az összes erdőterület húsz százaléka. Abba most ne menjünk bele, hogy ez sok vagy kevés, mert van, aki sokallja, van, aki kevesli.

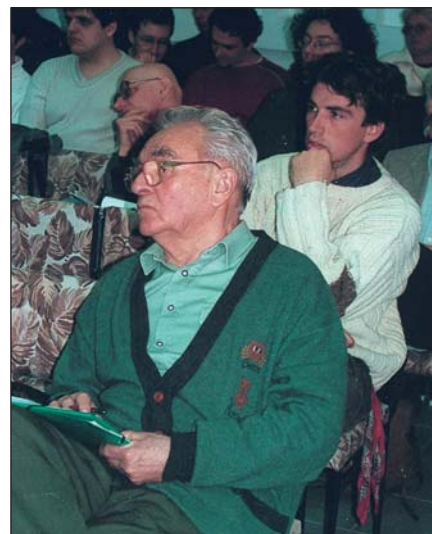
Az ötvenezer hektár fokozottan védett területen törvény írja elő, hogy mit lehet csinálni, de egy biztos, hogy gazdálkodni nem lehet. Találunk itt nemesnyáras maradványerdőket, amit fokozottan ki kell váltanunk, és van olyan értékes faállomány, aminek hasznáról a gazdálkodó nem tud, nem akar lemondani. Fél évvel ezelőtt még abban a kényelmes helyzetben voltam, hogy egy ilyen vitaindító beszédbe a következő mondatot engedtem meg magamnak: „A magyar erdőgazdálkodásban azért,

mert a minisztériumok szintjén nem oldják meg a problémákat, azt várják, hogy a kerületvezető erdészek és a területileg illetékes természetvédelmi őrök oldják meg a feszülő kérdéseket. Olyanok, akik sokszor egy faluban laknak vagy éppen rokonok. Miért nem oldják meg a felmerült problémákat a minisztériumok?”

Most mondhatom magamnak, de hiszem, hogy megoldható a probléma, még ha több időt is vesz igénybe, mint annakidején gondoltam. A magyar erdővel kapcsolatban alapvető dokumentumok hiányoznak. Ilyen a nemzeti erdőstratégia. Ez most készül, s nem tagadom, magam is lobbiztam érte, hogy készüljön ilyen. Többen kérdezték, hogy minek kell ilyen, hiszen van erdőterv, üzemterv.

Nos, hogy miért kell? Most célszerű összefésülni az agráriumból kikerült területek jövőjének kérdését, a faültetésekkel együtt. Mert van úgy, hogy olyan területek kerülnek erdőszítésre, melynek semmiféle rentabilitása nincs, és nem is lesz. Miközben más helyeken bükkösöket lehetne telepíteni erózióveszélyeztetett területeken.

Azt is látni kell, hogy nincs minden rendben a védett területeken lévő erdővel sem. Mondjuk úgy, hogy semmi sincs rendben, bár valami már elindult. Bár az Országgyűlés egyazon napon fogadta el az Erdőtörvényt és a Természetvédelmi törvényt. Az előkészítések

során sok minden egyeztetésre került, de vannak rések és nem egy megoldatlan kérdés. Ezt látni kell. A privatizációval, a kárpótlással magántulajdonba került erdők többsége faültetvény. Az állami tulajdonba maradt mintegy egymillió hektár az úgynevezett java erdők. A 22 100%-ban állami tulajdonú részvénytársaság, amelyek jelenleg ezt az erdőterületet kezelik. Van 10 Nemzeti Park Igazgatóság, akik a védett 350 000 hektár erdőért felelnek. Ebből 25 ezer hektár saját vagyonkezelésben van. A védett erdők közel tizedét a Nemzeti Parkok birtokolják. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy ez az erdőterület döntően a volt Termelőszövetkezetek és Állami Gazdaságok erdei, melyek többsége elhanyagolt állapotban lévő és komoly hátralékokkal terhelt. A természetvédelmi szempontból fontos és értékes erdőterületek döntő többsége az Erdészeti Rt.-k kezelésében van. Ki kell alakítani egy jövőképet, melynek vonalán a vita elindulhatna. És itt jön a képbe a második hiányzó dokumentum, amit a természetvédelemnek kellett volna megfogalmazni, hogy mit szeretnénk a védett erdőkkel kapcsolatban, ma, holnap vagy tíz év múlva. Tegyük világossá a szakmán belül és kívül is, hogy mit akar a természetvédelem.

Az EU-csatlakozás erdő-ügyben egy meglehetősen sajtóságos helyzetet te-

remt. Ugyanis az EU egyik alapelve a teljes versenysemlegesség. Tehát az állam a saját tulajdonú erdőkben a saját tulajdonú Rt.-inek nem adhat olyan támogatást, amit bárki más nem kaphatna.

Ebből a helyzetből nyilván a természetvédelem irányába kell elmozdulni, ami viszont egy csomó újabb folyamatot gerjeszt. Most vagyunk ott, hogy ezt alaposan végig kell gondolnunk.

Azt tudni kell, hogy az Rt.-k nagy része a létéért küzd. Olyan területeken gazdálkodik, ahol az erdő-

gazdálkodásból nem tudja magát fenntartani.

És itt jönnek az igazán érdekes kérdések. Mit vár a társadalom az erdőktől, most vagy tíz év múlva? Nyilván várja a fát, a közjóléti szolgáltatásokat, a védettséget ott, ahol kell, és még sok mindent. Az állam mindeztől igen fukarul bánt az erdőkre szánt támogatással, fenntartási költségekkel. Számomra mértékadó erdészeti szakemberekkel való konzultáció után arra a megállapodásra jutottunk, hogy az államnak mintegy másfél milliárd forinttal kellene többet tenni az erdőbe, és akkor az erdő-

szet és a természetvédelem ütközésének oka döntő többségében megszűnhetne. Ez mai áron nem egészen egy kilométer autópálya ára. Ha a társadalomnak fokozott igénye van a védett területeken lévő erdőkkel kapcsolatban, hogy ott markánsabban érvényesüljenek a természetvédelem érdekei, akkor itt a lélektani pillanat. A természetvédelem éppúgy, mint az erdészek elkezdte kidolgozni a maga erdőstratégiáját. Itt és most nem szeretném jobban orientálni a tisztelt jelenlévőket az elkövetkezendő vita kapcsán, hiszen a helyzetemnél fogva még komoly tárgyalásokat kell folytatni a társintézetekkel, minisztériumokkal az erdő-ügyben, s nem lenne etikus, ha erről a fórumról jobban befolyásolnám a vitát, mint ahogy az eddigiekben tettem.

Pethő József:

Az államtitkár úr előadását hallva döntöttem úgy, hogy megváltoztatom tervezett felszólalásom menetét, s az általa feltett kérdésekre koncentrálni körbejárjam a társadalom – természetvédelem – erdőgazdálkodás állami – kincstári erdőkre vonatkozó bonyolult viszonyrendszerét.

Úgy érzem Önökkel szemben, itt csak egyetlen előnyöm az, hogy vasi – őrségi – születésű vagyok, akinek „nemcsak térkép e táj”. Hisz egész életem, gyermekkorom, a természetre nyiladozó iskolás éveim, de erdész-szakmai tevékenységem is ide köt. Itt tapasztalhattam meg a vasi parasztember természethez való különleges kötődését, ahogy minden talpalatnyi szántóföldet megművelt, ahogy a virágos réteket, de az árkok partjait is lekaszált, s ahogy nevelte, védte erdeit. Itt szembesültem az erdész szakma aranykorával,

annak a táj arculatát megváltoztató 30 ezer ha többlet erdőterületben megtestesülő megyei tettével. A béke szigete volt az Őrség. A szép Rába partjait, a táj romantikus zugait pihenni vágyók serege kereste fel. S a 90-es évek elejétől, az előzőektől merőben más irányú változásokkal találkozunk. Műveletlen szántóföldek, kaszátlan rétek, gondozatlan árkok, erdőszegélyek, zavaros munkákat rejtő privát erdők. Jelentősen csökkentek azok a tevékenységek, melyek az elmúlt századokban az Őrséget Őrséggé tették. Úgy gondolom, e vonatkozásban egyetlen kivétel a Vas megye erdőterületeinek felét (47 000 ha) jelentő állami-kincstári erdőterület őr- ségre eső mintegy 14 000 ha-ja. Elfogult vagyok? – válaszom: egyetlen terület, ahol rend van.

Egyébként az előző korszakok is mindig megfogalmazták elégedetlenségüket a környezetben fellelhető visszásságok miatt, ez tette a két világháború között Kocsis László költő is, amikor az Őrség egy szögletéről ezt a képet adja: „Volt víz, volt rét, berekben vad, A Bakos erdőt lombozott.”

Tehát nincs új a Nap alatt.

Amikor a vészharangot meghúzzuk, nekünk egyúttal azt is tudnunk kell, „Hogy a népnek mi kell, azt csak a nép tudja egyes-egyedül. A mi feladatunk figyelmeztetni a népet, hogy akarja, ami kell neki.”

/Illyés Gyula/

Az én tisztem tehát most az, hogy Önökön keresztül közvetítem a társadalom és természetvédelem felé az erdész erdőről, erdőgazdálkodásról vallott nézeteit, szembesítem Önöket azokkal a racionális érvekkel, melyekben az ember fához-erdőhöz kötődő igényeit fo-

galmazza meg, s rávilágítsak azokra az ellenmondásokra, melyeket elsősorban az adott szakterületre vonatkozó ismerethiány szül. Szeretném érveimmel meggyőzni Önöket arról, hogy az erdőgazdálkodás nélkülözhetetlen része életünknek, s ezt a munkát – a természet törvényeinek (LIII., LIV., LV.) betartása mellett – az erdész irányítja; az erdőfelügyelő és a természetvédő mond róla véleményt. Ezeket a szerepeket nem lehet felcserélni! Tehát az, aki a természetvédőt erdőkezelési szereppel is fel akarja ruházni – téves úton jár.

Államtitkár úr utalt a magyar erdők eredetére. Itt Vas megyében is hasonló a helyzet, azaz az erdők jórésze mesterséges alakulat. Az Írott-kő lucosai-bükkösei, a sárvári Farkaserdő gyertyános-tölgyesei, az Őrség erdeifenyő egyes tölgyesei mind-mind a magyar-stájer-bajor erdészek szakszerű munkáját dicsérik. Ma ezen erdők egy része NP és TK formájában védetség alá került. Nincs itt ellentmondás?

Az erdő egy nagyon összetett életközösség, antro-po-biogeocönózis, ahol tehát az ember is szerephez jut tarvá-gás, mesterséges felújítás, faállomány-nevelés, erdővédelem, vadászat révén. Az erdei ökoszisztémára jellemző ön-szabályozóképeség, s produktivitás is-mételt visszatéréssel – az erdőművelés elveinek helyes alkalmazása mellett – fenntartható.

A mérsékelt égöv erdeiben – emberi beavatkozással – sikeres, minőségben nem csökkent növénytakarítások tartha-tók fenn (*Majer Antal*).

Miért fontos mindez? Mert az erdő megújuló értékeire, kiemelten a fára az emberiségnek szüksége van. A jelenlé-vők közül ki mondana le a fából készült használati tárgyakról? A rendezők stílsz-erűen hulladékpapírból gyártott papírt használtak szóróanyagaikhoz. Ez he-lyes. De vajon az alapul szolgáló papír honnan származik? Magyarországon ma 0,67 m³/fő/év a fafelhasználás, az EU-ban 1,2 m³/fő/év. A rendszerváltás előtt közel ennyi volt nálunk is. A magyar la-kosságnak évente tehát 10 millió m³ fa-anyagra van szüksége.

Én gondolom, Önök természetvé-dők is elfogadják a magyar ember ezen igényét. És azt is tudom, hogy a jelzett faanyag behozatala ellen is tiltakozná-nak, ha az a Kárpátokból, vagy még tá-volabbról Afrikából, Ázsiából, Dél-Amerikából a trópusokról, az esőerdők övezetéből kerülne hozzánk. Pedig erre is van példa nálunk is, de a fejlett Nyu-gaton gátlástalan mértékben. Tehát úgy gondolom az a leghumánusabb, termé-szethez legközelebb álló megoldás, ha itt helyben, így itt az Őrségben is – el-lenőrzött körülmények között a termé-szet egyensúlyát nem veszélyeztetve erdőgazdálkodunk.

Az erdő gazdája az erdész, aki az ökológussal, botanikussal, fiziológussal, fitopatológussal együttműködve – az erdő érdekében érvényesíti a társadalom rövid- és hosszútávú törekvéseit. Van ehhez megfelelő eszközrendszer és gyakorlata, ahol a fakitermelés kíméletes módszerrel történik, az erdőfelújítást természetközeli megoldások jellemzik, az erdőápolásban a környezetkímélő megoldások a dominánsok, az erdőművelésben az erdőművelés legújabb ismeretei hatnak, a vadgazdálkodás szerves illeszkedést mutat. Itt nem lehet más a főszereplő, csak az erdész.

Ha visszatekintünk az erdészet újkori történelmének két évszázadán, végig az erdész volt a főszereplője az erdőgazdálkodás-termesztvédelem közös ügyének. Gondoljunk csak a Kiegyezés korának nagymértékű erdőkitermeléseket is fékező, a korszerű erdőgazdálkodás alapjait lerakó 1879. évi első erdő-törvény alkotóira, élükön Bedő Albert erdőmérnökkel, aki felismerte, hogy „az erdő az állam soha el nem haló kezében van a legjobb helyen.” Ma sem lehet efelől más véleményünk.

Emlékezzünk a trianoni katasztrófa utáni reménytelenségben a járható erdei ösvényt megálló Kaán Károly erdőmérnökre, aki a mához is szól tanításával, így: „a nemzeti érdekeknek az az erdőgazdálkodás felel meg a legjobban, mely az erdőt a köz- és magánérdekek javára hasznosabbá és jövedelmezőbbé tudja tenni.”

A II. világháború sokkhatást kiváltó erdőállamosítását emberléptékű keretbe foglaló csapatnak Barlay Ervin erdőmérnök személyében szintén volt vezéregyénisége. S jött 1956 szellemi traumájából talpraálló és egy átfogó erdőgazdaság fejlesztést megvalósító kiváló

nemzedék. Ezen kor lett az erdészek államának igazi letéteményese, az aranykor, napjainkra 600 ezer ha új erdő képeiben.

Itt vagyunk a rendszerváltás utáni időszakban, a kilencvenes évek szakmai viharával, igazi vezéregyéniség nélkül, évszázados tapasztalatok birtokában. Úgy látom, a politika oldaláról is szükséges lenne – az erdő fontosságát kifejezendő – megfelelő erdész vezetőt a jövő stratégiai helyére állítani.

Van még egy főszereplő, a pénz. Nagyon jó szívvel hallottam államtitkár úrtól, hogy 1,5 milliárd forintnyi összeget tartana szükségesnek – a természetvédelem korlátaiból eredő – többlet erdei munkák finanszírozására. Úgy gondolom, az erdőgazdálkodás és természetvédelem ütközéseinek feloldására ez a helyes út. Így az államerdészet eleget tud tenni a természetvédelem elvárásainak. Higgyék el, az állami-kincstári erdők ma is jó kezekben vannak, ne kísértsek a sorsot a kincstári erdők (350 ezer ha) természetvédelmi kezelésbe vételével. Semmi nem indokolja, óriási teher rakódna az ország költségvetésére, s a maradék hasonlóan értékes állami erdő (750 ezer ha) ebek harmincadjára kerülne. Nem természetvédő az, aki ilyet akar, nem felelősen gondolkodó politikus, aki ilyenre gondol. Zárjuk ezt a gondolatsort a haza bölcsének, Deák Ferencnek útmutatásával:

„Úgy kell szolgálni a jelent, hogy ne kompromittáljuk a jövőt.”

Válasz Pethő Józsefnek

Vezérigazgató úr gondolataira, mint magánember válaszolok, illetve teszem meg észrevételeimet. Plurális demokráciában nem olyan nagy baj az, hogy

nincsenek olyan nagy emberek. Volt a történelemben egypár, s milyen galibát csináltak! Teljesen egyetértek az erdészekkel, hogy rájuk kell bízni az erdőt. De tegyük mindjárt hozzá, hogy az erdőstratégia és az erdőkezelés külön fogalmak. A stratégia számtalan szakterületet igényel, az erdőben folytatott tevékenység pedig erdész szakembert igényel.

Sajnálatos, mondhatnám minősíthetetlen, hogy az erdőügynek nincs államtitkára. De nem az én szintem ezt eldönteni. Nem mondtam azt, hogy a 350 ezer hektárt vagyonkezelésbe át akarjuk venni, de hogy ezt a kérdést végig kell gondolni, vitatni, az biztos. Mert – és itt jegyzem meg, hogy nem tudok egyetérteni, hogy a 25 000 hektárt adjuk át az erdészeknek kezelésre. Két fogalom keveredését kell elkerülnünk. Önök tiszteletreméltó erdőgazdasági tevékenységet végeznek. Ennek paramétereit törvényben vannak szabályozva. Mi pedig természetvédelmi vagyonkezelést folytatunk. Mások a prioritások. Mi a fület olykor azért vágjuk le, hogy egy másik élőlénynek javítsuk az élőhelyét. Tudjuk, hogy az állami erdők jelentős részén nem folytatható érdemi erdőgazdálkodás, de ezek nem feltétlenül azonosak azokkal, ahol természetvédelmi tevékenységet kell folytatni. Lehet, de nem feltétlenül. A merészségről, hogy a 400 000 hektárt ki és miért veszi át, azt nem tudom beleilleszteni abba a gondolatkörbe, amit meg kell vitatnunk. Nem gondolom persze, hogy a természetvédelemnél nem erdőmérnökök és erdészek kezelnék ezeket a területeket, hiszen sorolhatnám most is a kiváló erdészeket, akik a természetvédelem területén dolgoznak – mondotta a helyettes államtitkár.

